

ÖRÖKSÉG

BORBÉLY JÁNOS

A SZÜLŐFÖLD MEGIGÉZETTJE

(MILOŠ CRNJANSKI 1893—1977)

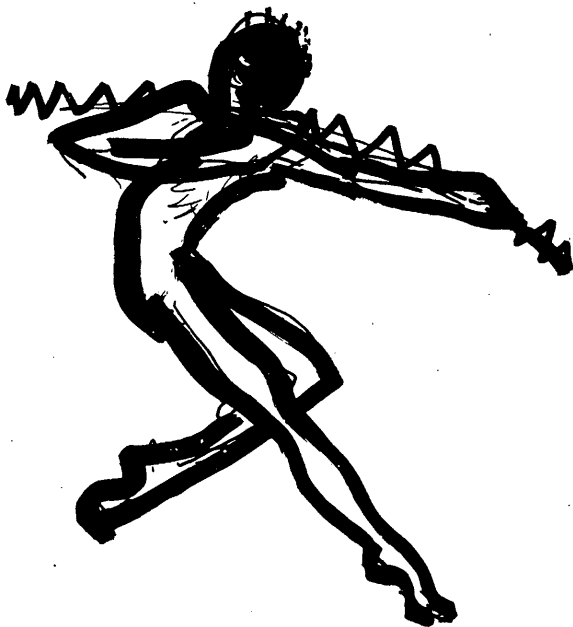
A *Stražilovót* Olaszországban írta, a *Szerbiát* Korfu szigetén, a *Látomások*at Dániában, a *Lamentációt* *Belgrádeért* egy angliai fürdőhelyen, és sorolhatnánk, de mögöttük, még azokban a műveiben is, amelyeknél ez a szabályosság nem mutatható ki közvetlenül, feldereng a korai tájak felé kémlelő Odüsszeusz. Az *Örökös vándorlások* vagy az *Ittaka lírája* nemkülönben odüsszeuszi komplexust sugall, amelyben az el- és hazavágyakozás egyaránt benne van. S ha e két motívum viaskodásához és a belőle született írói-költői oeuvre-hez hozzávesszük az élete útját jelző kilométerköveket, Csongrádot, Temesvárt, Pancsovát, Fiumét, Bécsot, Zágrábot, Belgrádot, Berlint, Rómát, Lisszabont, Londont — hogy ne soroljuk tovább —, meg a végső szintézist jelentő „visszatérést oda, ahonnan elindult”, akkor előttünk áll az ember és a mű tökéletes egysége, s mondhatjuk, hogy azt élte, amit írt, és azt írta, amit élt, ami igazán csak a legnagyobbaknak, a magyar irodalomban egy Petőfinek, Adynak, József Attilának adatott meg.

S ha az elvagyakozás, a kóborlás, a vándorlás motívuma oly erős is, mert szinte „a költő... az, aki vándorol”, s „a költő élvezettel kel vándorútra”, most, egy életút végén visszapillantva tisztán látni, hogy amaz a másik érzelmi töltet, a hazavágyakozás erősebb, és felülkerekedik végül. Mint ahogy felül is kerekedett, és több évtizedes távollét után („A huszonöt londoni év! Hát az egy kinszenvedés, az valami rettenetes volt!”) haza vezérelte Odüsszeuszunkat, haza, a szülőföldjére. Idézzük most őt magát, hiszen nem mindennap olvashatunk ennél egyszerűbb, egyszersmind emberibb és melegebb vallomást a szülőföldről: „Hát a szülőföld először is az, ahol születünk. Csongrádon mindössze három évet töltöttem..., majd visszajöttünk Temesvárra és Pancsovára. De az igazi szülőföld az, amelyet szerez, érez az ember. Nekem Szerbia. Azért, mert olyan hazát választottam magamnak, amely annyit szenvedett, annyira üldözte a balsors századokon át... Ez az én szülőföldem. Belgrádban otthon érzem magam... A szülőföld nem az ebéd és a vacsora. A Kalemegdan, az szülőföld. A vers is azért jött oda utánam a végén ismét. Meg különben is, én ott úgy érzem magam, mint otthon. Természetesen megjártam a Triglavot és Szlovéniát is, tudom szeretni tehát azt is. Horvátországban voltam egyetemi hallgató. Nekem ott is szép. Én sohasem mondom, hogy tengerpart, hanem csak azt, hogy Rijeka. Ifjúságom Rijekája. És mindannak, ami az ifjúsággal együtt

jár. Eszerint szülőföld az, amit annak vallunk. Nekem a Szerémségben a legszebb. De ott van Belgrád, Szerbia.” És más helyen: „Minden embernek az életében kell hogy legyen egy nagy élmény, egy nagy eszme, amely egész lényének legfontosabb része. Ezt a legfontosabbat én a Szerémségben találtam meg. Azért, mert ott legszebben virágznak a gyümölcsfák... Én ürögi vagyok úgyszólván.”

Mint minden nagy költő, lévén közkincs, Crnjanski tehát a miénk is, vajdaságiaké. Mind mondják, élete utolsó éveiben igen gyakran halálátogatott („csak nem jelentette be senkinek”), megnézte a pétérvári várat, átment Pancsovára, Ilančán kiment az apja sírjához. Két hónappal ezelőtt, még egyszer, utoljára, interjút adott egy hetilap munkatársának, interjút, amely azonban csak a halála után jelent meg. „Eljött az az idő, amikor pontot kell tenni” — mondta. És visszaült az ablaknál álló székébe.

Odüsszeusz hazaérkezett...

SE